

PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA CHET TILINI O'QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI

Abdinayimova Akjarkın Jumagalievna

*Qoraqalpog'iston Respublikasi Qorauzak tumani kasb-hunar maktabi
o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari*

Amanbaeva Gulshaxar Jaksilikovna

*Qoraqalpog'iston Respublikasi Qorauzak tumani kasb-hunar maktabi
Rus-tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada professional ta'lim muassasalarida rus tilini o'qitishda duch keladigan muammolar yoritilgan. O'quvchilar bilan olib borilgan tadqiqot natijalari taqdim etilgan bo'lib, ular til o'rganishdagi qiyinchiliklarni aniqlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Rus tili; ta'lim muammolari, bilim, o'qitish; texnikasi, xalqaro aloqa, mehnat bozori.

Bugungi kunda jamiyatimizda rus tilining maqomi sezilarli darajada o'zgardi. Rus tilini bilish zaruratga aylandi. Xalqaro aloqalarni faol rivojlantirish sharoitida bitiruvchining mehnat bozoridagi qiymati ko'p jihatdan uning til bilish darajasi bilan belgilanadi.

Biz chet tilini (ingliz, rus tili, nemis, fransuz va boshqalar) o'quvchilar tomonidan alohida o'quv intizomi sifatida qabul qilinmasligi, balki hayotiy zarurat deb qaralishi kerak, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Chet tilini bilish inson hayotida yuqori o'rinni egallaydi, chunki u zamonaviy hayotning ajralmas qismi, aloqa vositasidir. Rus tili o'qitiladigan umumta'lim maktablari yoki professional ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning maqsadi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini va uning tarkibiy qismlarini rivojlantirishdir.

Rus tilini o'qitish jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni aniqlash yuzasidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu yo'lda ikkita asosiy to'siq bor. Ularni toifalarga bo'lish mumkin: psixologik va o'quv- amaliy. Psixologik muammo shaxsning biron bir erishib bo'lmaydigan maqsadga erishishga hissiy bog'lanishi yoki unga adekvat harakatlariga to'sqinlik qiladigan to'siq sifatida qarashi. Bu muammoning sababi o'quvchining o'ziga ishonchi yo'qligi bo'lishi mumkin. Bu bola o'z bilimining ibtidoiyligini ko'rsatishdan qo'rqanida, noto'g'ri tushunishni yoki tushunmaslikni istamasa (kamroq odamlarda topilgan) sodir bo'ladi. O'quvchilar ko'pincha: "Bu men uchun emas, men buni qila olmayman" yoki "Rus tilini o'rganish qiyin" deb aytadilar. Bunday fikr noto'g'ri. Psixologik muammoning paydo bo'lishining keyingi sababi - bu til to'sig'i. Bu xato qilishdan qo'rqish va o'z

nodonligini ko'rsatish bilan bog'liq. O'quvchilar orasida iborani mukammal talaffuz qilish, birinchi marta gapni to'g'ri qurish kerak bo'lgan perfeksionistlar bor. Ammo shuni tushunish kerakki, til o'rganayotganda bu mumkin emas. O'rganishning dastlabki bosqichidagi bola xato qilishi mumkin va kerak. Bunga duch kelgan tajribali o'qituvchi o'zining boshqaruv "texnikasini" topa oladi. Kuzatishlar natijasida paydo bo'lgan yana bir kichik, ammo muhim tafsilot - bu o'quvchini tanishtirish paytida ma'qullovchi nigoh. U o'zini o'zi "yurish" mumkinligini his qilishi muhimroq va uning xatosi tasodifiy bo'lib chiqdi. Agar u bir yoki boshqa qoidadagi nuqsonning natijasi bo'lsa, uni keyinroq hal qilish yo'lini topishingiz kerak. Shuningdek, yuqoridagi muammoning manbai tashqaridan yordamning yetishmasligi bo'lishi mumkin. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'pchilik o'quvchilarning ota-onalar hayotlari davomida chet tilini bilmaydilar, shuning uchun ular maktab davrida ushbu fanga unchalik ahamiyat bermaydilar. Asosan ona tili va adabiyotidan dars beradigan fan o'qituvchilari "Ular ona tilini bilishmaydi, chet tilini qanday o'rganishadi?!" degan iborani tez-tez takrorlaydilar. Keyin bolalar boshqa tillarni o'rganish istagini yo'qotadilar, o'z bilimsizliklariga bahona topadilar. Ota-onalar va o'qituvchilar bolaning chet tillarini o'rganish istagini rag'batlantirishlari va qo'llab-quvvatlashlari kerak, shu bilan birga ularning shaxsiy rivojlanishi va jamiyatdagi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy vaziyatdagi o'zgarishlarga moslashish imkoniyatlarini kengaytirish uchun muhimligini doimiy ravishda uqtirib borishlari zarur.

So'zlarni va grammatika qoidalarini yodlash har qanday tilni o'rganishning asosidir, lekin siz uyg'unlikni ham bilishingiz kerak, bu esa ancha qiyin. Masalan, dialogni o'rgatishda biz adekvat nutq formulalaridan, klishe'lardan, alohida so'zlarda emas, balki bir butun sifatida yodlanishi kerak bo'lgan iboralardan foydalanamiz, chunki bir tilning konstruksiyalari o'rganilayotgan chet tilining konstruksiyalari bilan mos kelmasligi mumkin.

Bundan tashqari, o'quvchilar chet tilida fikrlash qobiliyatiga ega emaslar. O'z fikrlarini ifodalash uchun o'quvchilar birinchi navbatda o'zbekcha iborani tuzadilar, so'ngra to'g'ri grammatik qurilishni qurishga harakat qilib, inglizcha so'zlarni almashtiradilar. Shu sababli leksik, grammatik, stilistik xatolar yuzaga keladi, nutqda duduqlanish va kechikishlar paydo bo'ladi. Boshqa tilda fikrlashni o'rganish uchun tez-tez mashq qilish, mavzuni aqliy tasavvur qilish va uni tezda ifodalash kerak.

Albatta, bu muammolardan tashqari yana bir qancha muammolar ham bor. Bu esa chet tillarini o'qitish tizimini jiddiy takomillashtirishga, passiv o'rganishning eski stereotiplarini yo'q qilishga, o'quvchilarni fikrlashga, o'qituvchi bilan birgalikda murakkab hayotiy savollarga javob izlashga majbur qiladi. Bu masalada o'quvchilarni rag'batlantirishdan tashqari, taklif etilayotgan o'quv materiallarining dolzarbligi va jozibadorligi, shuningdek, o'qituvchining kasbiy va ishbilarmonlik malakasi muhim rol o'ynaydi. Dastlabki bosqichda o'quvchilarning qiziqishi, qoida tariqasida, juda

yuqori bo'lib, o'qituvchi oldida eng yangi o'quv qo'llanmalari va tegishli qo'shimcha materiallarni keng jalb qilish, shuningdek, o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni rag'batlantiradigan zamonaviy usullardan foydalanish orqali uni saqlab qolish vazifasi turibdi. Zamonaviy pedagog ushbu vazifani sidqidildan bajarishi lozim.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Jalolov J. Chet tili o'qitish metodikasi. – Toshkent., 2012
2. Низаева Л. Ф. Коммуникативная компетенция : сущность и компонентный состав // Молодой ученый. – 2016. – № 28. – С. 933–935.
3. Психологическое консультирование : теория и практика : учеб. пособие для студентов вузов / Н. Д. Линде. – М. : Аспект Пресс, 2010. – С. 20.
4. Щукин, А.Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам / А.Н. Щукин – М. : Филоматис, 2008. – 196 с.